

Трикутники, трикутники...

Лариса Письменна

Надійка поспішала, сміялася, перебивала сама себе. В трубці хрипіло, виспівувало радіо, й Олександра майже не розбирала доньчиних слів. Добре, хоч довідалася, що здорова. Дочка кричала щось про захист диплома, а тут вклинився різкий голос телефоністки:

— П'ять хвилин. Кінчайте.

— То коли ж той захист? — ще спробувала допитатись Олександра, але невблаганна телефоністка їх роз'єднала.

Вийшла з кабіни, погляд упав на дівча біля віконця видачі листів "до запитання". Несміливе, років сімнадцяти, воно з острахом дивилося на руки поштовички, що недбало перегортали конверти. Олександра відчула, як же те дівча боїться: "Немає, пишуть".

Автобус уже одійшов, вона затрималася на пошті, а наступного чекати — дві години. Краще пішки, десять кілометрів — то не дорога. Чи почекаати?

В цю хвилину мимо неї пробігло дівча, і з легкої, щасливої ходи Олександра зрозуміла: одержала!

І враз нестримно наринувли спогади — такі живі, такі зримі, що аж за серце стисло. Наче то не якесь незнайоме дівча, а вона сама — стояла біля віконця і зляканими очима стежила за байдужими руками поштовички...

Не стала чекати автобуса, пішла пішки, понесла свої спогади.

* * *

Вишнево світиться розпечена плита, а в кутку білим мохом сивіє мороз. І виє, свище за вікном сибірська хуга.

Ватянки, ватянки, ватяні штани, рукавиці... Щодня з ранку й до вечора стрекочуть швейні машинки, хиляться над ними невеселі жінки. Їх у майстерні семеро, Саня — наймолодша, ще майже дівчисько.

Дуже хочеться їсти. Завжди хочеться, вона вже звикла до постійного відчуття голоду. І смутку. Де батько, що з ним? Мати померла перед війною, а де батько — Саня не знає. Він теж не знає, куди занесла дочку евакуація. Тому й листів не шле. Так потішає себе Саня.

Руки у неї худенькі, слабкі, їй важко вистрочити грубу ватянку, тому вона шие рукавиці. З двома пальцями, щоб стріляти зручніше було. Рукавиць вона шие багато, аж сняться вночі.

Живе вона з Шуркою в маленькій кімнатці, де стоїть широке двоспальне ліжко. Хазяйка з дітворою ночує на кухні, хазяїн воює, а на двоспальному хазяйському ліжку сплять чужі дівчата-квартирантки. Колись усе стане на своє місце, а поки — війна.

Шурка працює у воєнторзі, в їдальні. Весела, красива, не боїться ні тучі ні грому. Вона підгодовує потроху Саню, бо та вже зовсім охляла. Шурці легше, у неї атестат —

батько майор, а в Сані батько, рядовий... Та хіба вона журиться за тим атестатом? Листа б тільки одержати!

І мати у Шурки є, теж в евакуації, тільки в Ташкенті, чи що. Як вони роз'їхалися — Саня не збагне, а Шурка не пояснює. Частенько від мами посилочки має: то цукру, то борошна, то сушні. Десь у Ташкенті, мабуть, воно легше...

Вже зовсім смерком прибігає Саня додому, похапцем насипає у вуглярку вугілля, поливає водою, розпалює в грубці. Шурка приходить пізніше, коли вже прибрано і в грубі гуде. Шурка весела, рум'яна, завжди щось приносить з їдальні, і Сані з нею веселіше.

Іноді Шурка приносить газету—їй дає капітан, начфін з військкомату. Двотижневої давності, але Саня рада й такій. Газети — то розкіш, тільки начальство й випикує. Вона пожадливо читає, а може, десь натрапить на батькове ім'я? На фронті ж!

Одного разу вона прочитала, як боєць одержав посилочку, в ній рукавиці, а в рукавиці — записка. І запала їй у голову думка...

Ту пару рукавиць вона шила, мов пісню співала. І стала чекати. Хтось їй міг відповісти. Хтось та одержить її рукавиці, хтось прочитає записку...

Чекала, чекала і вже перестала.

* * *

Це було чудо. Білий трикутник, довгожданий і вимріяний, прийшов несподівано, аж важко було вірити в нього.

"Фронтний привіт, далека подруго! Спасибі тобі за теплі рукавиці, а ще більше — за тепле слово. Я заховав твого листа на щастя". Далі він назвав своє ім'я — Ярослав, звання — сержант. Написав: що сам з Полтавщини, і дуже просив надіслати йому знову листа. Бо всі рідні його під проклятим фашистом, а більше немає від кого чекати листів. То чекатиме тепер від неї.

Вона відповіла не зразу. Не тому, що вагалася — писати чи ні, вона думала — як написати. Думала, працюючи в майстерні, думала, йдучи вулицею, думала, прокидаючися вночі. Вона виносила того листа, вигріла серцем кожне слово. Писала незнайомому так, як написала б батькові, якби його знайшла. І про батька свого запитала: може, він його там, на фронті, зустріне?..

І знову прийшов фронтний трикутник, уже сподіваний і знайомий.

Ярослав про бої не писав. Може, не хотів, а може, їм не дозволено багато писати, вона ж розуміє. Розпитував, звідки Саня родом, що робить, які на майбутнє має мрії. Так і написав: "які мрії?"

Читала-перечитувала... Розмовляла з ним, усміхалася до нього... Навіть кравчині в майстерні, заклопотані й дратівливі, помітили, як проясніла дівчина.

— Чи не про батька довідалася?

— Ні, — темнішала Саня, та за часину вже усміхалася, розмовляючи з тим — далеким-близьким.

Вона написала йому про свою мрію — вивчитися на агронома. Коли почалася війна, у них на Поліссі саме цвів льон. Голубе-голубе море квітучого льону. Хто бачив —

ніколи того не забуде... Хоч тоді, у війну, мабуть, годилося б писати про інше.

І знову чекала.

Дочекалась! Він знав, знав, що знайде в ній друга! Агрономом після війни? Це ж прекрасно, чому він досі цього не розумів? Він думав учитися на вчителя чи інженера, але прийшов її лист і він зрозумів: буде агрономом. Бо тут, на фронті, серед вибухів та смерті, він зненацька побачив їх — голубі-голубі моря квітучого льону.

Та були в листі слова, що засмутили її: Ярослав просив прислати фотокартку. Неодмінно!

Саня не відповіла.

Знову прийшов трикутник. Ярослав хвилювався, питав, чому вона замовкла. І відразу ж за цим — новий, з госпітала.

От коли вона відчула, що таке біль. Господи, чому ж він не написав, як поранило? Чи тяжко? Якби могла забрати частину його страждання... Вона писала, не думаючи, поспішаючи, перекреслюючи слова, сама лякаючись своєї сміливості. І, не наважившись перечитати свого божевільного листа, послала.

— Щось частенько приходять тобі ці трикутнички, — сміялася Шурка. — Роман в листах? Цікаво!

Саня відмовчувалась.

Якось дуже пізно прийшла вона з майстерні й побачила: Шурка розглядає якесь фото.

— Твій сержантик прислав. Підходящий хлопчина, поглянь. А чому ж ти йому своєї картки не шлеш? Він же просить.

— Ти нащо читаєш мої листи? — спалахнула Саня.

— То лист же незапечатаний, — засміялася Шурка. — Майже всі наші листуються з фронтовиками, гадаєш, тільки ти? Тепер модно!

Саня вихопила листа, мало не зламала картку, і вибігла з дому. Цупко хапала за ноги весняна грязюка, гнітила темрява і образа: здавалось, Шурка щось осквернила... Вона зайшла в освітлену аптеку й сіла в куточку — ніби чекаючи ліки. Розгорнула листа, глянула на фотографію.

Їй хотілося побачити його невродливим. Він добрий і щирий, але не треба, не треба, щоб і вродливий був! Може, тоді...

Ні. Вродливий. Занадто вродливий, щоб сміти надіятися, коли скінчиться війна... Ні, ні, тепер цього бути не може.

Вона з розпачем глянула в підстелену нічню вітрину аптеки і побачила себе всю — худеньку, непоказну... Широкий рот, безброве обличчя з коротким носом, злякані-злякані очі... Ніколи вона не вишле Ярославові фото, хоча б через це довелося припинити листування.

— Ти що, справді гадаєш коли-небудь зустріти його? — запитала того вечора Шурка.

— Ні.

— Гм... тоді...

— Що — тоді?

— Н-нічого...

* * *

У вихідний Саня взяла мішок з картопляними лушпайками (не картоплю ж садити, де її взяти?), лопату, кусень хліба і пішла на город.

До ділянки було кілометрів із шість. Вона йшла, розмовляючи з ним.

"Зрозумій, Ярославе,, я завжди чекаю твоїх листів. Так мені ще ніхто не писав. А я? Нікому, ніколи. Чекання моє вросло в моє життя, як оця трава проростає землю. Я думаю про тебе кожен хвилину і вже ніколи не буду сама, без тебе. Бо хто заборонить мені в думках сказати тобі, про що ніколи не зважилася б в очі. Я люблю тебе, Ярославе. Міцно, як батька, тільки зовсім інакше.

Як можна любити, не знаючи? Отже, можна. Та я знаю тебе. Ти — добрий, ти щирий. І вродливий, мені на біду..."

Назад поспішала, щоб застати відкритою пошту, тепер він писав "до запитання", так вона попросила. І дістала листа...

"Спасибі, спасибі! Ти хотіла зробити мені несподіванку, ні словечка не дописавши? Перевірити, чи здогадаюся, так? Хороша моя, красуне моя, та навіть якби на конверті не стояв штампель вашого міста, я б з першого погляду здогадався б, що то — ти. Ти не могла бути іншою, я знав! Хіба в тебе могли бути інші очі, усмішка? Я такий щасливий!.."

Лист був довгий, найдовший. Не дочитала. Мов Мертва прийшла додому.

— Що ти наробила?

— А що таке? — недбало озвалася Шурка.

— Ти послала йому свою фотографію?

— Ну й послала. Зглянулася над хлопцем, він же просить. То й що з того? Ти ж сама сказала, що ви Ніколи не побачитесь. А я йому сподобалась?

Шурка нічого не розуміла, просто не здатна була збагнути — що вона вбила.

А через тиждень прийшла телеграма: "Дали на поправку місяць їду до тебе твій Ярослав".

* * *

Саня знайшла собі куток у якоїсь скрипучої бабки, що, крім платні, зажадала від квартирантки ще всілякої помочі. Саня погодилась, вона ладна була б продатися в рабство, аби швидше втекти від ганьби. Шурці не сказала нічого, тільки поклала на видному місці телеграму від Ярослава. Може, нарешті збагне, що накоїла.

І потяглися дні, сповнені мукою... Боялася навіть вийти на вулицю, зайти до крамниці. Якось здибала колишню хазяйку і, завмираючи, спитала про Шурку.

— А що їй, здоровій кобилі? Хвищає.

Про Ярослава — ні слова, отже, не приїхав. Нехай не приїде. Нехай життя не буде таке жорстоке.

Та життя було жорстоке. Осмілівши, Саня пішла по тій вулиці, де раніше жила, і побачила їх. Він — молоденький, гінкий, в закороткій шинелі, помітно накульгував.

Тримав Шурку за руку, вони йшли і сміялися.

Не тямлячи себе, Саня побігла...

Другого дня прийшла до неї Шурка. Не на роботу — додому. Знайшла.

— Ну, чого ти втекла? Що за комедія?

Саня мовчала.

— Зіпхнула на мою голову свого недотепу-фронтівчика, а сама сховалася, — розкричалася Шурка. — Ти ж що думаєш, я його за тебе годуватиму-доглядатиму? Ти закрутила, а я розкручуй?

— Не розкручуй, признайся.

— Призна-айся! Як я могла? Приїхав же після поранення, далі — знову на фронт, хтозна, чи буде живий...

— Він... не догадався?

— Ні, звичайно, у нас же й ім'я одне — обидві Олександри... Не дозволила мені совість хлопця кривдити, — здрастуй, мовляв, я не вона, а вона — це Санька, може, хочеш на неї глянути? Гляди, та обережно, щоб не злякатись...

— Іди звідси, — звеліла Саня. — Я нічого більше не хочу знати.

— А знати більше нема чого. Сьогодні поїхав.

— Поїхав? Чому?

— А я знаю? Пришелепуватий якийсь, про всякі дурниці торочив.

— Про які дурниці?

— Про якийсь льонта про... ну що тобі казати,шелепуватий, і годі. Він про льон, а я у сміх... Ну, поїхав сьогодні, навіть не попрощався. Баба з воза...

— Ти чого до мене прийшла?

— Хазяйка питає, чи не повернешся? Нікого іншого не хоче брати, а мені одній дорого виходить.

— Не повернуся.

— Забула, як я тебе підгодовувала? Все забула?

— Якби і моя мати мені присилала...

— Та яка там мати! — роздратовано крикнула Шурка та раптом урвала й грюкнула дверима.

Скільки раз підходила Саня до пошти, скільки раз не наважувалася зайти туди!..

І нарешті зайшла. Довго стояла, дивилася зляканими очима на поштовичку і боялася запитати.

Запитала...

"То була не ти, тепер я зрозумів, — я бачив не тебе. Де ж ти? Озовися, я без тебе не можу..."

Олександра й не помітила, як підійшла до села. Вечірній присмерк погасив шовкову зелень — льон мав ось-ось розквітнути. Голубе-голубе море льону...

1967 р.